

Protocol 6.1: "Gesignaleerd huiselijk geweld en kindermishandeling"

Protocol huiselijk geweld en kindermishandeling

Doelstelling

Kinderen die worden mishandeld vertellen hier meestal niet uit zichzelf over, en dat geldt ook voor degenen die mishandelen. Daarom is het nodig dat beroepskrachten, die vanwege hun functie verantwoordelijk zijn voor de veiligheid van die kinderen en hun ouders, in actie komen als er mogelijk sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld. In de praktijk leidt dit tot vragen als: wanneer is iets kindermishandeling en waar merk je dat aan? Wat moet je doen of juist niet doen als je kindermishandeling vermoedt? Wie is waarvoor verantwoordelijk? Bij wie kun je terecht? Wat zeg je tegen de ouders? Welke hulp is er nodig? Dit protocol geeft antwoord op deze en andere vragen.

Gebruik van het protocol

Voor het samenstellen van dit protocol, het bijbehorende stappenplan en de checklist is uitgegaan van de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Om die reden komen zowel huiselijk geweld als kindermishandeling aan de orde. Het Protocol kindermishandeling, dat ook conform deze wet is, heeft tot doel duidelijk te maken welke stappen we moeten nemen als we vermoeden dat er sprake is van kindermishandeling. Het is een praktische handleiding voor het volgen van de stappen uit het Basismodel meldcode.

Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

De Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is van kracht geworden in het voorjaar van 2011. Deze wet bepaalt dat het hanteren van een stappenplan bij huiselijk geweld en kindermishandeling verplicht is. Met de expliciete vermelding dat seksueel geweld, vrouwelijke genitale verminking (meisjesbesnijdenis) en eengerelateerd geweld ook vormen van kindermishandeling zijn. De verplichting geldt voor organisaties en zelfstandige medewerkers in gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg, justitie en politie.

De meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is per 1 januari 2019 verbeterd en aangescherpt. Er is een afwegingskader in opgenomen waardoor de beslissing om al dan niet te melden bij Veilig Thuis ondersteund wordt en bovendien wordt de eigen hulpverlening erin betrokken.

Belangrijk: dit protocol kindermishandeling, inclusief het stappenplan en afwegingskader, is conform deze verbeterde Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

Definitie kindermishandeling

Definitie in het kort:

Kindermishandeling is het doen en laten van ouders, of anderen in soortgelijke positie ten opzichte van een kind, dat een ernstige aantasting of bedreiging vormt voor de veiligheid en het welzijn van het kind (Baartman, 2010).

Kindermishandeling betreft kinderen van 0-19 jaar. Ook ongeboren baby's vallen onder de definitie.

Belangrijk: de combinatie kinderen en huiselijk geweld betekent altijd kindermishandeling. De handelwijze bij huiselijk geweld is hetzelfde als bij kindermishandeling of een vermoeden daarvan.

De definitie hieronder staat in de jeugdwet:

'Kindermishandeling is elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel'.

Waar ouders staat worden ook stief-, adoptie- en pleegouders bedoeld. Kinderen kunnen ook in een relatie van afhankelijkheid ten opzichte van beroepskrachten verkeren.

De meldcode ondersteunt beroepskrachten bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling, ongeacht de verblijfsstatus van de betrokkenen. De stappen moeten dus ook worden gezet als het om vermoedens van geweld gaat waarbij mensen zijn betrokken zonder geldige verblijfspapieren, of die in een asielprocedure zitten.

Het is een brede definitie. Wanneer je als professional een vermoeden van kindermishandeling hebt kan dat ook gedefinieerd worden als ernstige opvoedingsproblemen of pedagogische onmacht van ouders. Het woord op zich is niet belangrijk, de consequenties wel. De zorgen om het kind zijn reden voor actie. Ook als er geen sprake is van kindermishandeling maar bijvoorbeeld wel van ernstige opvoedingsproblemen verdienen kind en ouders steun en hulp.

Kindcheck

De meldcode bevat een zogeheten kindcheck. Deze kindcheck richt zich op professionals met volwassen cliënten. De kindcheck wil zeggen dat de professional in bepaalde gevallen verplicht is om te onderzoeken of zijn volwassen cliënt minderjarige kinderen thuis heeft, waar hij voor zorgt. De kindcheck is aan de orde in alle gevallen waarin de professional meent dat door de medische situatie of door andere omstandigheden waarin zijn volwassen cliënt verkeert, een risico bestaat op ernstige schade voor kinderen waar hij zorg voor draagt. Meent de professional dat dit risico aanwezig is, dan onderzoekt hij in een gesprek met de cliënt of er kinderen bij de cliënt wonen en wie er voor hen zorgen. Op basis van deze informatie beslist hij of hij verder actie moet ondernemen door de stappen van de meldcode te zetten.

Vormen van kindermishandeling

Kindermishandeling is onder te verdelen in meerdere vormen. In de praktijk komen in een situatie waarin een of meer kinderen mishandeld worden, vaak verschillende vormen van mishandeling tegelijk voor:

- Lichamelijke mishandeling;
- Lichamelijke verwaarlozing;
- Psychische mishandeling;
- Psychische verwaarlozing;
- Seksueel misbruik;
- Getuige van huiselijk geweld;
- Meisjesbesnijdenis.

Belangrijke andere bijzondere vormen van kindermishandeling:

- Shaken-baby syndroom;
- Geweld tegen een ongeboren baby door verslaving;
- Vechtscheiding;
- Loverboys;
- Misbruik via internet / kinderpornografie;
- Nagebootste stoornis bij volmacht (Münchhausen by Proxy);
- Huwelijksdwang/eergerelateerd geweld;
- Informatie over eergerelateerd geweld vanuit Movisie;
- Grensoverschrijdend gedrag van kinderen / cliënten onderling;
- Kindermishandeling of (machts)misbruik door beroepsbeoefenaar.

Signalenlijst kindermishandeling (12-19 jaar)

Als kinderen of jongeren mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enz.).

Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling. Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen!

Wanneer een kind letsel vertoont, overleg dan direct met de GGD jeugdarts. Indien nodig kan deze het letsel beschrijven. Deze gegevens zijn van belang voor een eventueel onderzoek naar kindermishandeling.

Ook informatie over andere kinderen in het gezin wordt betrokken bij de afwegingen.

Bijlage 1: Risicofactoren voor kindermishandeling (ouders-omgeving-kind-ouder/kind relatie).

Seksueel misbruik

Bij seksueel misbruik gaat het om seksuele handelingen bij of met het kind, die niet passen bij leeftijd of ontwikkeling van het kind, of waaraan het kind zich niet kan onttrekken. Seksueel misbruik betreft afgedwongen contacten met een kind jonger dan 16 jaar. Ook een eenmalig seksueel contact van een volwassene met een kind, ongeacht de gradatie - de mate van 'indringendheid'- moet beschouwd worden als kindermishandeling. Voorbeelden zijn: het seksueel aanraken van het lichaam, manueel genitaal contact, oraal-genitaal contact, genitaal-genitaal contact, anaal-genitaal contact, stoppen van voorwerpen in geslachtsdelen of anus, het tonen van pornografisch materiaal aan een kind of het kind dwingen tot seksuele handelingen met derden.

Bijlage 2: Signalen seksueel misbruik.

Schending van het recht op zelfbeschikking

Als ouders een kind de mogelijkheid ontnemen zijn eigen keuzes te maken en tot bloei te komen als persoon, dus gezond op te groeien naar volwassenheid, is dat een schending van het recht op zelfbeschikking van het kind. Ook het beschadigen van de vermogens van een kind tot zelfbeschikking valt onder deze definitie.

Eergerelateerd geweld

De definitie van eergerelateerd geweld is: geestelijk of lichamelijk geweld gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie, waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken (Ferwerda en Van Leiden, 2005). Onder eergerelateerd geweld vallen bijvoorbeeld bedreiging met eermoord, aanzetten tot zelfmoord, mishandeling of verminking, verstoting of bedreiging daarmee, uithuwelijking. Eerwraak is de meest extreme vorm omdat het slachtoffer hierbij wordt vermoord.

Belangrijk: bij een vermoeden van eergerelateerd geweld moet er direct contact opgenomen worden met CJG/Veilig Thuis en/of een persoon of organisatie met specifieke expertise over dit onderwerp raadplegen

Bijlage 3: Signalen eergerelateerd geweld.

Definitie Huiselijk Geweld

Het begrip Huiselijk geweld is nog niet wettelijk omschreven. In dit protocol sluiten we aan bij de omschrijving die de overheid hanteert:

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd.

Hieronder vallen lichamelijke en seksuele geweldpleging, belaging en bedreiging (al dan niet door middel van, of gepaard gaand met, beschadiging van goederen in en om het huis).

Belangrijk: de combinatie kinderen en huiselijk geweld betekent altijd kindermishandeling. De handelwijze bij huiselijk geweld is hetzelfde als bij kindermishandeling of een vermoeden daarvan.

Er is altijd sprake van een machtsverschil tussen dader en slachtoffer. Uit onderzoek blijkt dat plegers de meest kwetsbare personen kiezen, als slachtoffer. Een ander kenmerk van huiselijk geweld is de omstandigheid dat dader en slachtoffer (waaronder ook minderjarige slachtoffers) desondanks - en soms noodgedwongen - blijvend deel uitmaken van elkaars leef- en woonomgeving. Hiermee hangt samen dat huiselijk geweld vaak een stelselmatig karakter heeft en er een hoog recidiverisico is. Geweld in het gezin gaat vaak met andere problematiek gepaard, zoals spanningen tussen echtgenoten, werkloosheid of verslaving.

De meldcode ondersteunt beroepskrachten bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling, ongeacht de verblijfsstatus van de betrokkenen. De stappen moeten dus ook worden gezet als het om vermoedens van geweld gaat waarbij mensen zijn betrokken zonder geldige verblijfspapieren, of die in een asielprocedure zitten.

Toelichting

Enkele termen vragen om verduidelijking.

Geweld: aantasting van de persoonlijke integriteit in de vorm van lichamelijk of seksueel, en/of geestelijk geweld. Het geweld kan variëren van een enkele klap, trap of schop met letsel als gevolg tot systematisch frequent en langdurig geweld met blijvend lichamelijk letsel als gevolg.

Huiselijke kring: de dader is een (ex-)partner, gezinslid, familielid of huisvriend. Huisvrienden zijn personen die een vriendschappelijke band onderhouden met het slachtoffer of iemand uit de onmiddellijke omgeving van het slachtoffer en het slachtoffer in de huiselijke sfeer ontmoeten.

Slachtoffer(s): iemand die door de gevolgen van bepaalde handelingen of gebeurtenissen wordt getroffen.

Slachtoffers van huiselijk geweld: personen die het geweld ondergaan of ervaren, veroorzaakt door hen die tot de huiselijke kring behoren. Zoals vrouwen en mannen die door hun (ex-)partners worden mishandeld, kinderen die door hun ouders of huisvrienden worden mishandeld of misbruikt. Maar ook ouders of ouderen die door hun kinderen of verzorgenden worden mishandeld. Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld - en niet direct het slachtoffer - worden toch aangemerkt als slachtoffers, omdat alleen al het als kind getuige zijn van vormen van geweld in huis kan leiden tot traumatische gevolgen.

Pleger of dader: iemand die een strafbaar feit pleegt, iemand die een misdrijf pleegt.

Vormen van Huiselijk Geweld

Huiselijk geweld is geweld dat in de privésfeer plaatsvindt door partners, ouders, kinderen, huisvrienden en andere familieleden. Het is daardoor vaak onzichtbaar. De term huiselijk geweld zegt niets over de plaats waar het geweld plaatsvindt. Steeds vaker wordt de term "geweld in afhankelijkheidsrelaties" gebruikt. Onder deze term vallen geweld in huiselijke kring, geweld in instellingen/inrichting en geweld door vrijwilligers/mantelzorgers. Bij de huiselijke kring kan men denken aan ouders, broers-zussen, familie of de huisvriend.

Vormen van (huiselijk) geweld in afhankelijkheidsrelaties:

- (ex)partnergeweld/relatiegeweld
- kindermishandeling
- ouderenmishandeling
- eerdergerelateerd geweld
- huwelijksdwang en achterlating
- oudermishandeling
- ontspoorde (mantel)zorg
- mensenhandel
- loverboys
- seksueel grensoverschrijdend gedrag kinderen/jongeren onderling
- achterlating/huwelijksdwang
- vechtscheiding
- stalking/belaging
- jeugdprostitutie
- geweld tegen een ongeboren kind door verslaving

Bij huiselijk geweld kan er sprake zijn van één of meer vormen van lichamelijke verwaarlozing, lichamelijke mishandeling, psychische verwaarlozing, psychische mishandeling en/of seksueel geweld.

Voor meer informatie: www.veiligthuis.nl

Bijlage 4: Signalen huiselijk geweld bij schoolgaande kinderen.

Eigen deskundigheid staat voorop

Tot slot een advies. De lijstjes met signalen wijzen de weg bij het in kaart brengen ervan. Ze zijn niet meer en niet minder dan een hulpmiddel. Om goed te kunnen handelen, is het belangrijk dat we altijd uitgaan van eigen deskundigheid. Als beroepskracht hebben we kennis van de ontwikkeling van kinderen en zijn we bij uitstek degene die afwijkend gedrag kunnen signaleren. Vertrouw op kennis, ervaring en intuïtie en neem je gevoel over de situatie serieus. Maak concreet waar je je feitelijk zorgen over maakt (inclusief de vraag of er misschien sprake is van seksueel misbruik) en deel de zorgen over een kind of gezin met een of meer deskundige collega's of zorgcoördinator.

Kindcheck/Meldcode

Route bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling

Stap 1: In kaart brengen van signalen

- Observeer
- Onderzoek naar onderbouwing

Stap 2: Collegiale consultatie en raadplegen Veilig Thuis/Steunpunt Huiselijk geweld, registreer in Verwijsindex

- Consulteer interne en externe collega's tijdens groepsbespreking.
- Bespreking in KPO.
- Bilateraal overleg met jeugdarts, AB-er of andere betrokkenen, bijv. leerplichtambtenaar.
- Consulteer Veilig Thuis.
- Uitkomsten consultaties bespreken met ouders.

Stap 3: Gesprek met de ouder(s)/verzorgers/kind

Gesprek met de ouder(s)/verzorgers: delen van de zorg.

Als we ons zorgen maken over een kind of de ouder(s), bespreek deze dan zo snel mogelijk met een of beide ouders. Zij zijn de belangrijkste gesprekspartner en informatiebron. Als de 'niet-besproken zorgen' zich opstapelen, vragen ouders zich af waarom ze niet eerder op de hoogte zijn gesteld en dat kan het vertrouwen schaden. Natuurlijk kan het lastig zijn zo'n gesprek met de ouder(s) te voeren. Toch is het nodig om een goed beeld te krijgen van de situatie. Misschien blijkt wel dat er iets anders aan de hand is dan kindermishandeling of huiselijk geweld. Of geeft het gesprek de ouder(s) net dat duwtje in de rug dat ze nodig hebben om hulp te zoeken. Bovendien: in situaties waarin ouders terughoudend, defensief of agressief reageren, is er reden temeer zich ernstige zorgen te maken. We kunnen het ook omdraaien: welke ouder vindt het vervelend dat iemand oog heeft voor zijn of haar kind? Verder moeten we rekening houden met het feit dat het kind door iemand anders dan de ouder(s) mishandeld kan worden. Kortom: probeer in dit eerste, belangrijke gesprek de zorgen te delen met de ouder(s).

Tips voor het gesprek met de ouder(s):

- Kies een invalshoek die past bij de cultuur en gewoonten van dit gezin.
- Open het gesprek met belangstellende vragen.
- Maak daarna het doel van het gesprek duidelijk.
- Deel uw zorgen: omschrijf concreet wat uw zorgen zijn.
- Vertel de ouder(s) wat u feitelijk is opgevallen aan het kind.
- Geef ook aan wat wel goed gaat met het kind.
- Vraag of de ouder(s) uw waarnemingen herkennen en hoe ze deze verklaren.

- Vraag hoe het thuis gaat met ouder(s) en kind.
- Respecteer de deskundigheid van de ouder(s) als het om hun kind gaat.
- Spreek de ouder(s) aan op hun verantwoordelijkheid als opvoeder.
- Nodig de ouder(s) uit om te praten door open vragen te stellen (wie, wat, waar, hoe, wanneer).
- Praat vanuit uzelf (ik zie dat ..., ik merk dat...).
- Wees eerlijk en open, maar pas op voor vrijblijvendheid.
- Vraag wat de ouder(s) ervan vinden dat u deze zorgen uit.
- Leg afspraken en besluiten na afloop van het gesprek kort en zakelijk vast en geef de ouder(s) een kopie van dit verslag (bijlage).
- Laat een kind niet tolken voor zijn ouder(s).
- Doe geen toezeggingen die u niet waar kunt maken.
- Ga na of er al hulp in het gezin is.
- Als de ouder(s) zich dreigend uitlaten, benoem dit dan en stop het gesprek.
- Als de ouder(s) helemaal opgaan in hun eigen emoties, haal hen dan terug naar het hier en nu. Vraag bijvoorbeeld: moet er nog geld in de parkeermeter? Wilt u suiker of melk in de koffie?

Stap 4: Wegen aard en ernst huiselijk geweld/kindermishandeling

- Is er op basis van stap 1 t/m 3 een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling?
- Is er een vermoeden van acute of structurele onveiligheid?
- Weeg risico, aard en ernst van de kindermishandeling of huiselijk geweld af. Vraag Veilig Thuis hierover een oordeel te geven: Hoe reëel is de kans dat er echt sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld? En hoe ernstig of acuut is het?

Stap 5: Neem twee beslissingen

5A Beslissen: Is melden noodzakelijk?

Melden is noodzakelijk als er sprake is van acute onveiligheid of Structurele onveiligheid.

5B Beslissen: Is hulp verlenen of organiseren (ook) mogelijk?

Het is van belang dat in stap 5 beide beslissingen en in de genoemde volgorde genomen worden.

Hulp verlenen is mogelijk als:

- de professional in staat is om effectieve/passende hulp te bieden of organiseren;
- de betrokkenen meewerken aan de geboden of georganiseerde hulp;
- de hulp leidt tot duurzame veiligheid.

Indien hulp verlenen op basis van een deze punten niet mogelijk is, is melden bij Veilig Thuis noodzakelijk. De betrokken persoon in het onderwijs/aandachtsfunctionaris (leerplichtambtenaar/jeugdarts) vraagt zich op basis van signalen en het gesprek met de ouder(s)/verzorgers af of melden noodzakelijk is aan de hand van de vijf afwegingsvragen. Vervolgens besluit deze of het bieden of organiseren van hulp tot de mogelijkheden van de school als betrokkenen (ouder(s)/verzorgers) behoort. Als melden volgens het afwegingskader noodzakelijk is, moet de 2^e beslissingsvraag over eventuele hulp in overleg met betrokkenen en Veilig Thuis beantwoord worden. Melden is niet verplicht en kan ook anoniem.

Uitwerking van de vijf afwegingsvragen en beslissingen in stap 4 en 5 van de meldcode voor het Onderwijs

1. Vermoeden wegen

De stappen 1 t/m 3 van de Meldcode zijn doorlopen, en

A: op basis van deze doorlopen stappen is er geen actie nodig: dossier vastleggen en sluiten.

B: er is een sterk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Het bevoegd gezag is op de hoogte. Ga verder naar afweging 2.

2. Veiligheid

Op basis van de stappen 1 t/m 4 van de Meldcode schat de school in dat er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid:

A: NEE> ga verder naar afweging 3.

B: JA of twijfel> direct (telefonisch)(anoniem) melding doen bij Veilig Thuis. De afwegingen hierna worden met Veilig Thuis doorlopen.

3. Hulp

Is er iemand anders in mijn school in staat om effectieve hulp te bieden of te organiseren en kan de dreiging voor mogelijk huiselijk geweld of kindermishandeling afgewend worden?

A: NEE> melden bij Veilig Thuis, die binnen 5 dagen een besluit neemt en terugkoppelt naar melder.

B: JA> ga verder met afweging 4.

4. Hulp

Aanvaarden de betrokkenen de hulp zoals in afweging 3 is georganiseerd en zijn zij bereid zich actief in te zetten?

A: NEE> melden bij Veilig Thuis.

B: JA> hulp in gang zetten, termijn afspreken waarop effect meetbaar of merkbaar moet zijn. Zo concreet mogelijk maken en documenteren.

Spreek af wie welke rol heeft en benoem een casemanager. Spreek af welke taken alle betrokkenen en specifiek de casemanager hebben, zodat de verwachtingen voor iedereen helder zijn. Leg vast, voer uit en ga verder met afweging 5.

5. Resultaat

Leidt de hulp binnen de afgesproken termijn tot de afgesproken resultaten ten aanzien van de veiligheid, het welzijn en/of het herstel van de direct betrokkenen?

A: NEE> melden bij Veilig Thuis.

B: JA> hulp afsluiten met vastgelegde afspraken over het monitoren van de veiligheid van alle betrokkenen.

Melden en bespreken met de ouder

Besprek met de ouder uw voorgenomen melding.

Een melding bij Veilig Thuis van een vermoeden van kindermishandeling is tamelijk ingrijpend voor ouders. Ook al is er vaak al een heel proces aan vooraf gegaan en blijken ouders uw bezorgdheid niet te delen. Ouders horen liever van tevoren van de school dat zij van plan is melding te doen dan van Veilig Thuis achteraf. Zo hebben ze niet het gevoel dat de school achter hun rug om te werk is gegaan. De ouder(s) op de hoogte stellen van de melding kan lastig zijn. Daarom

volgen hieronder enkele tips voor de voorbereiding en het gesprek zelf.

Het gesprek met de ouder(s) over een melding:

- Neem de tijd voor het gesprek, wees serieus en laat de ouder(s) merken dat de school bezorgd is over hun kind.
- Vat de zorgen zo concreet mogelijk samen voor de ouder(s). Vertel daarbij ook dat de school denkt dat er sprake is van kindermishandeling (dit in tegenstelling tot eerdere gesprekken waarin het woord kindermishandeling juist niet genoemd moet worden).
- Noem ook kort de gesprekken en stappen die er al geweest zijn.
- Deel de ouder(s) mee dat de school haar vermoeden gaat melden bij Veilig Thuis, vraag geen toestemming.
- Leg duidelijk uit dat de school merkt dat de ouder(s) niet dezelfde zorg of oplossing voorstaan als de school. Of leg uit dat de school het nodig vindt dat gespecialiseerde mensen de zorgwekkende situatie onderzoeken.
- Vertel de ouder(s) dat het de verantwoordelijkheid van de school is om bij deze ernstige zorgen Veilig Thuis in te schakelen.
- Omschrijf Veilig Thuis als een instelling waar iedereen, ook de ouder(s) zelf, terecht kan die zich zorgen maakt over kinderen en iedereen die denkt dat er misschien sprake is van kindermishandeling.
- Vertel dat de school het aan Veilig Thuis overlaat om met de ouder(s) verder te praten over de zorgen.
- Voer het gesprek samen met een collega.
- Meld bij Veilig Thuis.

Aandachtspunten

Risico- en beschermende factoren:

- Er zijn allerlei factoren van invloed op het welzijn en de gezondheid van kinderen. Als de school zich zorgen maakt om een kind is het belangrijk dat zij zo objectief mogelijk beschrijft wat zij ziet of hoort. Kijk daarbij naar zowel de risico's als de factoren die juist beschermend zijn. Al voldoet een gezin aan meerdere risicofactoren, dan hoeft dat nog niet te betekenen dat er werkelijk sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld. De beschermende factoren kunnen het risico juist weer verkleinen. Daar moet de school dus ook op letten. Belangrijk: objectief signaleren (in dit hoofdstuk staat een uitgebreide lijst met signalen). Ook hier is de regel: trek niet te snel conclusies en ga niet interpreteren. Met andere woorden: signaleer objectief en niet subjectief. Beschrijf dus concrete, feitelijke signalen.
- Bespreek de feiten waar zorgen over zijn met de ouder(s) en of jeugdige. Er is geen toestemming nodig van ouders om een melding te doen, maar er moet wel aangegeven worden dát er een melding gedaan wordt en op grond waarvan.
- Activeer hen om zich zelf aan te melden bij de toegang van het CJG of Veilig Thuis.
- Onderzoek eerst of hulp vanuit het voorliggend veld (bijv. schoolmaatschappelijk werk) niet tot het gewenste resultaat leidt.
- Als ouders zich uiteindelijk niet zelf willen aanmelden, maak dan duidelijk dat de school haar zorgen (bij voorkeur schriftelijk, zie bijlage) kenbaar zal maken aan Veilig Thuis vanuit haar verantwoordelijkheid. Een kopie van deze schriftelijke melding van zorgen wordt verstrekt aan de ouders.
- Als de school haar zorgen niet wil of kan bespreken met de ouders dan kan het

CJG niet handelen; de school kan wel met het CJG overleggen over hoe te handelen.

- In het geval van ernstige fysieke mishandeling, seksueel misbruik en zaken met een sterk medisch karakter wordt een melding gedaan bij Veilig Thuis.
- Professionals kunnen in uitzonderingsgevallen anoniem melden bij Veilig Thuis. Met name als de veiligheid van kind of professional in het geding is. Belangrijk is om advies te vragen aan Veilig thuis hoe te handelen
- Schroom niet om bij Veilig Thuis advies te vragen over de zorgen.
- Meld, vanuit school, bij voorkeur bij de CJG medewerker die in het OPT zit.

Bijlage 5: Format verslaglegging gesprek(ken) op school.

Bijlage 6: Standaard meldingsformulier CJG/Veilig Thuis.

Telefoonnummer Veilig Thuis: 0800200

Telefoonnummer CJG Westelijke Mijnstreek: 046-8506910

Verantwoordelijkheden en checklist voor invoering van het protocol

Het DaCapo College schept de voorwaarden waardoor medewerkers hun taak optimaal kunnen uitvoeren. Om goed te kunnen werken met dit protocol, is het van belang dat ieders verantwoordelijkheden in de organisatie duidelijk zijn. Onderstaand overzicht is bedoeld als raamwerk en als aanbeveling. De uitwerking is aan het DaCapo College.

Verantwoordelijkheden schoolleiding en bestuur

- Opnemen van het Protocol kindermishandeling in het kwaliteitsbeleid van de organisatie (zie ook de Checklist Implementatie meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling).
- Informeren van ouders, cliënten en medewerkers over dit beleid.
- Invoeren van de noodzakelijke randvoorwaarden om volgens het protocol te werken:
 - zorgen dat alle medewerkers kennis hebben van inhoud en doel van het protocol;
 - het protocol als terugkerend thema op agenda vergadering of overleg plaatsen;
 - benoemen van één of meerdere aandachtsfunctionarissen kindermishandeling;
 - steunen van alle beroepskrachten in hun handelen volgens het protocol;
 - zorgen dat er voldoende deskundigen beschikbaar zijn die de beroepskrachten ondersteunen bij het signaleren en het zetten van de stappen uit het protocol;
 - regelmatig deskundigheidsbevordering aanbieden in het signaleren van kindermishandeling en werken met het protocol, zodat beroepskrachten kennis en vaardigheden op peil brengen en houden;
 - zorgen dat het protocol aansluit op de werkprocessen in de organisatie;
 - het protocol regelmatig evalueren en waar nodig actie ondernemen om de toepassing ervan te verbeteren;
 - afspraken maken over wat te doen als beroepskrachten worden aangesproken op de manier waarop zij het protocol toepassen.

- Eindverantwoordelijkheid dragen voor de uitvoering van het protocol.
- Kennis hebben van aangiftebeleid bij politie.
- Doen van aangifte bij de politie.
- Onderhouden van mediacontacten.
- Onderhouden van juridische contacten. Verantwoordelijkheden beroepskracht en aandachtsfunctionaris kindermishandeling
- Kennis nemen van de inhoud van dit protocol en handelen volgens bijbehorend stappenplan.
- In staat zijn signalen die (kunnen) wijzen op kindermishandeling te duiden.
- Waken voor de veiligheid van het kind bij het nemen van beslissingen.
- Onderhouden van eigen kennis en ervaring in het signaleren en handelen bij (vermoedelijke) kindermishandeling.
- Indien nodig overleggen wie contact opneemt met organisaties die betrokken zijn bij het kind.
- Indien nodig overleggen wie contact opneemt met CJG/Veilig Thuis of de politie.
- Indien nodig overleggen wie verwijst naar professionele hulp of professionele hulp in gang zet.
- Toezien op zorgvuldig omgaan met de privacy van het betreffende gezin, waarbij rekening wordt gehouden met het privacyreglement van de school.
- Waarborgen continuïteit van bijvoorbeeld onderwijs, zorg, kinderopvang.
- Het bestuur onverwijld in kennis stellen bij (vermoedens van) kindermishandeling door een medewerker van de school.
- Jaarlijks evalueren en bijstellen van de eigen werkinstructie.
- Actualiseren van informatie over kindermishandeling (en het protocol) en dit onderwerp regelmatig onder de aandacht brengen in de organisatie.
- Overleg plegen met de beroepskracht die zorgen heeft over een kind of ouder en denkt aan kindermishandeling.
- Indien nodig andere beroepskrachten van de school bij het overleg betrekken.
- Afspraken maken, taakverdeling en tijdspad vaststellen (wie doet wat wanneer).
- Zorg dragen voor duidelijke afspraken over overdracht van gegevens en terugkoppeling.
- Verslaglegging en informeren van de leidinggevende.
- Periodiek (minstens eenmaal per jaar) evalueren van het protocol op werkzaamheid, zorgvuldigheid, volledigheid en zo nodig bijstellen van de eigen werkinstructie.
- Jaarlijks terugkoppelen van de aandachtspunten aan de vertegenwoordiger van de eigen school die deelneemt aan de werkgroep Schoolveiligheid.

Verantwoordelijkheden beroepskracht en coördinator Sociale veiligheid

Overleg plegen met de coördinator Sociale veiligheid bij signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling.

- Uitvoeren van afspraken die zijn voortgekomen uit het overleg met de coördinator Sociale veiligheid, zoals observeren, een gesprek met de ouders, of contact opnemen met externe organisaties.
- Bespreken van de resultaten van deze stappen met de coördinator Sociale veiligheid.
- Schriftelijk vastleggen van alle aanwijzingen waaruit kan worden afgeleid dat een kind (mogelijk) wordt mishandeld. Het invoeren van en werken met het Protocol kindermishandeling. Het expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding JSO heeft een checklist samengesteld voor de implementatie van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze checklist is ook goed toepasbaar

voor dit Protocol kindermishandeling. Door het invullen van de lijst kan de school in één oogopslag beoordelen hoe zij is toegerust volgens de richtlijnen van de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en de Regionale Aanpak Kindermishandeling.

Bijlage 1: Risicofactoren voor kindermishandeling

Ouders:

- mishandeling van een eerder kind;
- mishandeling of verwaarlozing in eigen verleden;
- persoonlijkheidsstoornis: impulsiviteit, instabiliteit, agressie, suïcideneiging, moord;
- verslaving: alcohol, drugs, gokken;
- (lichte) verstandelijke handicap;
- ontkenning ernst kindermishandeling;
- verbaal of lichamelijk relationeel geweld;
- vader of moeder is jonger dan 20 jaar;
- alleenstaand ouderschap;
- afhoudend jegens gezondheidszorg en hulpverlening (no-shows).

Omgeving:

- financiële problemen (armoede);
- werkloosheid, lage opleiding, gebrek aan perspectief;
- weinig steun van familie en omgeving (isolement);
- nieuwe migranten, illegalen.

Kind:

- ongewenst of tegenvallend kind;
- huilbaby;
- kind met (meervoudige) handicap;
- kind met ontwikkelings- en gedragsprobleem (ADHD, autisme, ODD);
- prematuur of dysmatuur geboren kind;
- adoptiekind, pleegkind of stiefkind;
- groot gezin van drie of meer kinderen;
- kind dat eerder mishandeld is.

Signalen in ouder-kind relatie en gezin:

- ouder troost kind niet bij huilen (jongere kinderen);
- ouder reageert niet empathisch / liefdevol op kind of jongere;
- ouder klaagt overmatig over het kind, toont weinig belangstelling;
- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind;
- ouder is zelf mishandeld of heeft psychiatrische- of verslavingsproblemen;
- ouder gaat steeds naar andere artsen/ziekenhuizen of behandelaars ('shopping');
- ouder komt afspraken niet na;
- ouder haalt kind opeens van school (plotselinge verhuizing of overplaatsing);
- ouder geeft aan 'het allemaal niet meer aan te kunnen';
- 'multi-problem' gezin;
- ouder die er alleen voorstaat;
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin;
- isolement, gezin heeft weinig steun uit sociale omgeving;

- vaak verhuizen;
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.;
- veel ziekte in het gezin;
- geweld / agressie wordt gezien als middel om problemen op te lossen.

Lichamelijke signalen kind:

- wit gezicht (slaap tekort);
- hoofdpijn, (onder)buikpijn;
- blauwe plekken;
- slecht verzorgd er uit zien;
- lichamelijk letsel;
- achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling;
- geslachtsziekte;
- jeuk of infectie bij vagina en anus;
- urineweginfecties;
- vermageren of dikker worden;
- pijn in bovenbenen, samengeknepen bovenbenen;
- houterige lichaamsbeweging;
- niet zindelijk (urine/ontlasting);
- zwangerschap;
- anorexia;
- boulimia;
- zelfbeschadiging.

Gedragssignalen kind:

- somber, lusteloos, in zichzelf gekeerd;
- eetproblemen;
- slaapstoornissen;
- schrikken bij aangeraakt worden;
- hyperactief;
- agressief;
- plotselinge gedragsverandering (stiller, extra druk, stoer);
- vastklampen of abnormaal afstand houden;
- isolement tegenover leeftijdgenoten;
- zelfvernietigend gedrag (bijv. haren uittrekken, zichzelf snijden, praten over dood willen, suïdepoging);
- geheugen- en concentratiestoornissen;
- achteruitgang van leerprestaties;
- overijverig;
- zich aanpassen aan ieders verwachtingen, geen eigen initiatief;
- extreem zorgzaam en verantwoordelijk gedrag;
- verstandelijk reageren, gevoelens niet tonen (ouwelijk gedrag);
- geseksualiseerd ("verleiden") gedrag, seksueel getint taalgebruik;
- opvallend grote kennis over seksualiteit (niet passend bij de leeftijd);
- verhalen of dromen over seksueel misbruik, soms in tekeningen;
- geen spontaan bewegingsspel;
- moeite met uitkleden voor gymles of niet meedoen met gym;

- spijbelen, weglopen van huis;
- stelen, brandstichting;
- verslaving aan alcohol of drugs;
- weglopen van huis;
- crimineel gedrag;
- promiscuïteit/prostitutie;
- relationeel geweld.

Signalen op school:

- leerproblemen;
- taal- of spraakproblemen;
- plotselinge drastische terugval in schoolprestaties;
- faalangst; hoge frequentie schoolverzuim;
- altijd heel vroeg op school zijn en na schooltijd op school(plein) blijven;
- regelmatig te laat op school komen;
- geheugen- of concentratieproblemen;
- geen of weinig belangstelling van de ouders voor (de schoolprestaties van) het kind;
- angstig bij het omkleden (bij gym of zwemmen);
- afwijkend gedrag wanneer de ouders het kind van school halen;
- kind wordt onverwacht uitgeschreven zonder afscheid;
- zonder ontbijt en/of zonder lunchpakket naar school;
- onverzorgd naar school;
- ouders nemen schooladviezen niet over;
- te hoge druk op schoolprestatie.

Bijlage 2: Signalen seksueel misbruik

Lichamelijke signalen:

- verwondingen aan genitaliën;
- vaginale infecties en afscheiding;
- jeuk bij vagina *en/of* anus;
- problemen bij het plassen;
- recidiverende urineweginfecties;
- pijn in de bovenbenen;
- pijn bij lopen *en/of* zitten;
- seksueel overdraagbare ziekten.

Psychosociale signalen:

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder;
- sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van de leerling (parentificatie).

Afwijkend seksueel gedrag:

- excessief *en/of* dwangmatig masturberen;
- angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact;
- seksueel agressief en dwingend gedrag ten opzichte van andere kinderen;
- niet leeftijdsadequaat seksueel spel;
- niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit;
- angst voor zwangerschap;
- angst om zich uit te kleden;
- angst om op de rug te liggen;
- negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam;
- schrikken bij aangeraakt worden;
- houterige motoriek (onderlichaam 'op slot');
- geen plezier in bewegingsspel.

Signalen meisjesbesnijdenis:

- vertellen over meisjesbesnijdenis in het algemeen;
- aankondigen van besnijdenis.

Directe gevolgen tijdens en na de ingreep:

- extreme pijn (wanneer de ingreep zonder verdoving plaatsvindt);
- klachten bij urinelozing (pijn bij plassen, ophoping urine in de blaas);
- overmatig bloedverlies;
- kans op infectie;
- kans op overlijden van het meisje.

- Mogelijke gevolgen na de ingreep:

- moeilijke en/of pijnlijke urinelozing;
- urineweginfectie;
- chronische pijn in de onderbuik;
- littekenvorming;
- menstruatieklachten.

Een vermoeden van meisjesbesnijdenis actueel of in de toekomst moet direct bij het AMK gemeld worden. Overleg indien mogelijk eerst met JGZ. Er is een handelingsprotocol meisjesbesnijdenis dat beschrijft wat er na een melding kan gebeuren:

- handelingsprotocol Meisjesbesnijdenis;
- meisjesbesnijdenis.nl.

Bijlage 3: Signalen eengerelateerd geweld

Angst:

- schichtig reageren;
- onzekerheid;
- verwardheid;
- apathisch zijn;
- in zichzelf gekeerd zijn;
- zich afsluiten van de buitenwereld.

Verandering van gedrag:

- plotselinge stressreacties;
- schoolverzuim;
- westerse kleding inruilen voor traditionele kleding en hele lichaam bedekken;
- direct na school naar huis gaan;
- stelselmatig opgehaald worden door vader of broer(s);
- vriendschappen verbreken;
- verwondingen;
- blauwe plekken.

Ontwijkend gedrag:

- ontwijkende antwoorden op directe vragen over bijvoorbeeld verwondingen of sociale controle door familie;
- lichamelijke verwaarlozing;
- zelfmoordpogingen;
- zinspelen op zelfmoord;
- fatalistische houding;
- verhalen over geweld tegen andere familieleden.

Voorzichtigheid is geboden. Het opmerken van één of enkele signalen hoeft geen grond te zijn voor een vermoeden van kindermishandeling. Een andere oorzaak is ook mogelijk.

Bijlage 4: Signalen huiselijk geweld bij schoolgaande kinderen

Externaliserende reacties:

- agressie tegen leeftijdsgenoten of gezinsleden;
- wreedheid t.o.v. dieren;
- vernielzucht;
- weinig inschikkelijk zijn of zich verzetten tegen autoriteiten;
- gedragsproblemen.

Internaliserende reacties:

- angst en zich terugtrekken;
- zichzelf beschuldigen;
- negatief zelfbeeld;
- verdriet;
- verlegenheid;
- depressie;
- gebrek aan vertrouwen in ouders of volwassenen in het algemeen.

Omgangsproblemen:

- sociale isolement door schaamte voor de thuissituatie;
- ontbreken van of tekort aan sociale vaardigheden;
- gebrek aan inlevingsvermogen of juist overgevoeligheid;
- gering probleemoplossend vermogen.

Schoolproblemen:

- moeilijkheden met schoolwerk of juist overcompenseren;
- moeite met concentreren;
- weglopen van school.

Somatische klachten:

- hoofdpijn;
- buikpijn;
- slapeloosheid.

Bijlage 5: Verslaglegging gesprek(ken) op school

Beschrijf de gegevens zo zorgvuldig en objectief mogelijk. Kinderen vanaf 12 jaar en ouders van kinderen tot 16 jaar hebben recht op inzage en correctie van de gegevens.

Naam kind: _____

Geboortedatum: _____ ☐ Jongen / ☐ Meisje

Burgerservicenummer: _____

Deelnemers overleg: _____

A. Analyse van de situatie

Wat zijn de concrete signalen (van kind, ouder(s), omgeving) en wie signaleert dit?

Sinds wanneer worden de signalen opgemerkt? Door wie?

Waardoor is de zorg over deze situatie of het vermoeden van kindermishandeling ontstaan? Bij wie?

Delen anderen deze zorg of dit vermoeden? Zo ja, wie en waardoor?

Zijn er ook signalen van broers of zussen? Bij wie?

Welke vragen moeten beantwoord worden?

Hoe vaak en wanneer komen de signalen voor? Nemen de signalen toe in intensiteit of

aantal?

B. Eerdere acties

Welke acties zijn al ondernomen? Door wie?

Wat is er al met de ouder(s)/het kind besproken? Door wie?

C. Actieplan

Welke acties zijn er nodig? Beschrijf ook hoe, wanneer, door wie en met welk doel de acties worden ingezet.

D. Terugkoppeling

Door wie, aan wie en wanneer worden bevindingen teruggekoppeld en vastgelegd?

E. Resultaten acties

Beschrijf per actie of deze uitgevoerd is, hoe het gegaan is en wat de uitkomsten zijn. Volg het stappenplan.

F. Verdere beschrijving gevolgde stappen (opmerkingen)

Dit formulier is ingevuld door (naam en functie)

Datum: _____

Bijlage 6: Standaard meldingsformulier CJG/Veilig Thuis

1. Gegevens van de melder:

Naam contactpersoon/melder:

Adres:

Postcode en woonplaats:

Telefoonnummer:

Wanneer te bereiken:

Eventuele vervanger:

2. Datum melding:

3. Gegevens van de betrokkenen:

Naam kind(eren):

Geboortedatum:

Verblijfplaats:

Naam vader/moeder/verzorgers:

Postcode en woonplaats:

Telefoonnummer:

Geboorteland:

Ouderlijk gezag:

Is er een tolk noodzakelijk?

☐ Ja / ☐ Nee zo ja, welke taal:

4. Waarover bestaan de zorgen/ problematiekbeschrijving?

Hoe lang bestaat het probleem?

Ervaren de ouders/verzorgers/kind de situatie als probleem?

5. Zorggedrag/signalen kind ontwikkeling/functioneren/specifieke problematiek (per kind beschrijven):

6. Gezinsachtergrond gezinssituatie/samenstelling/ouderlijk gezag:

Culturele achtergrond:

Woon-/werksituatie:

Ondersteuning vanuit de omgeving: specifieke problematiek bij de ouders (vb. drugs- of alcoholgebruik, psychiatrische problematiek):

7. Eerdere hulpverlening: welke hulp is er tot nu toe geboden?

8. Welke hulp is nog aanwezig?

9. Verwachtingen van de melder:

10. Belangrijke contacten/adressen:

11. Bespreking van de melding: zijn de ouders op de hoogte van de melding?

☐ Ja / ☐ Nee

Zo ja, hoe zijn ze op de hoogte gesteld:

Zo nee, waarom niet:

12. Datum bespreking:

13. Reactie van de ouders:
